

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки
НАПН України

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 6-9 (10)
КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ
ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ**

«Українська література»

*(для закладів з українською і російською
мовами навчання)*

8-9 класи

Укладач: Омельченко І.М., кандидат психологічних
наук, старший науковий співробітник лабораторії
інтенсивної педагогічної корекції

Київ – 2016

Пояснювальна записка

Програма з української літератури для 8-9 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку відповідає Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. Програма для дітей із затримкою психічного розвитку укладена на основі адаптації державних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів та у відповідності з навчальною програмою «Українська література» для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів¹.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти мету освітньої галузі «Мови і літератури» сформульовано як «розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої і читацької культури, комунікативної та літературної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій».

У сучасному процесі державотворення гуманітарна сфера, до якої належить і освіта, відіграє першорядну роль, адже найбільшою цінністю кожного цивілізованого суспільства є людина. Літературна освіта є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості, виховання громадянина-патріота України, а її зміст базується на засадах загальнолюдських і національних цінностей, принципах гуманізму й демократії.

Українська література також є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду. Тому в контексті світових процесів глобалізації, в індивідуальному національному самоусвідомленні, самозбереженні й самоствердженні її роль незаперечна й важлива. Виховання свідомого українця повинно базуватися на історичних і культурних знаннях, традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. Ознайомлення з художнім твором, усебічний аналіз змістової, жанрової та естетичної специфіки наблизять учнів до розуміння літератури як вияву мистецтва, потужного чинника світосприйняття та самоідентифікації.

Зміст освіти в спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах, які відвідують діти із затримкою психічного розвитку, відповідно до Державного стандарту, має цenzовий рівень. Відтак, у дітей із затримкою психічного розвитку впродовж навчання в 6-7 класах на основі достатньо скоригованих процесів пізнавальної та емоційно-вольової сфер, мовленнєвої діяльності та

¹Програма з української літератури для 5-9 класів зі змінами, затвердженими наказом МОН від 04.08.2014 № 895: автори: Р.В. Мовчан, К.В. Таранік-Ткачук, М.П. Бондар, О.М. Івасюк, Л.І. Кавун, О.І. Неживий, Н.В. Михайлова.

культури спілкування, набутих позитивних якостей особистості, мають бути сформовані повноцінні знання та вміння з української літератури, які відповідають рівню освіти учнів основної ланки загальноосвітньої школи, а відтак забезпечують успішне навчання в старшій ланці, у професійно-технічних училищах.

Однак, варто пам'ятати, що в основній ланці спеціального загальноосвітнього навчального закладу для дітей із ЗПР продовжують навчатися діти зі стійкими недоліками навчально-пізнавальної діяльності, які не вдалося в достатній мірі скоригувати в початковій школі. Учні з затримкою психічного розвитку цієї вікової групи притаманні особлива ригідність, інертність мислення, у процесі виконання навчальних завдань домінування інтуїтивно-практичного мислення над понятійним, недостатня продуктивність операцій мислення: аналізу, абстрагування, узагальнення, порівняння, суттєве відставання у розвитку причинно-наслідкового мислення, недостатність самоконтролю, рефлексії, низька мотивація до здійснення навчальної діяльності тощо.

Таким чином, мета та завдання змісту літературної освіти основної ланки шкіл для дітей із затримкою психічного розвитку повинні трансформуватися через пріоритети сучасної освіти і, водночас, мати визначену корекційно-розвиткову спрямованість.

Отже, *метою вивчення української літератури в основній ланці школи для дітей із затримкою психічного розвитку є:*

- підвищення загальної освіченості громадянина України, досягнення належного рівня сформованості вміння «читати й усвідомлювати прочитане», «прилучатися до художньої літератури, а через неї – до фундаментальних цінностей культури», розширення їхніх культурно-пізнавальних інтересів;
- сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації людини в сучасному світі;
- виховання національно свідомого громадянина України;
- формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Складові цієї стратегічної мети реалізуються через такі конкретні **завдання навчального предмета «Українська література»**, які, відповідно до Державного стандарту, ґрунтуються на *емоційно-ціннісній, літературознавчій, загальнокультурній, компаративній, корекційно-розвитковій змістових лініях:*

1. Зацікавлення учнів із затримкою психічного розвитку художнім твором як явищем мистецтва слова, специфічним «інструментом» пізнання світу і себе в ньому – прищеплення бажання читати.

2. Розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова.

3. Підняття рівня загальної освіченості учнів із затримкою психічного розвитку: набуття ними базових знань з української літератури, необхідних для

повноцінної інтеграції в суспільство на різних рівнях. Ознайомлення з найвизначнішими та найпоказовішими взірцями української народної творчості та художньої літератури.

4. Формування загальної читацької культури учнів із затримкою психічного розвитку, розвиток естетичного смаку.

5. Формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва.

6. Виховання майбутнього читача й шанувальника української літератури.

7. Формування гуманістичного світогляду, принципів патріотизму й толерантності, розвиток духовного світу, утвердження загальнолюдських морально-етичних орієнтирів і цінностей.

8. Сприяння національному самоусвідомленню і стійкому відчуттю приналежності до культурної світової спільноти.

9. Вивчення української літератури в національному і світовому культурологічному контекстах.

10. Розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів із затримкою психічного розвитку, їхнього мислення, культури спілкування, уміння висловлювати власну думку.

11. Вироблення вміння орієнтуватися в інформаційному та комунікативному сучасному просторі.

12. Вироблення вміння застосовувати здобуті на уроках літератури знання, навички в практичному житті.

13. Розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності постійно вчитися.

Реалізація ключових завдань з опанування навчального курсу «Українська література» у спеціальному загальноосвітньому навчальному закладі передбачає проведення системної корекційної роботи, спрямованість якої виражена у наступних **корекційно-розвиткових завданнях**:

- формування в учнів із ЗПР мовленнєвих навичок, а саме вмінь: висловити власну думку з приводу прочитаного; вправління у створенні різних образів словесними засобами; використання в мовленні нових та уточнених лексичних понять та оперування ними у зв'язному мовленні; удосконалення навичок діалогічного та монологічного мовлення та спілкування.
- розвиток пам'яті через пригадування історичних відомостей про часи, змальовані в літературно-художніх творах та вивчення поезії напам'ять;
- розвиток здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями у літературних творах, порівнювати та характеризувати літературно-художні образи;
- формування здатності до довільної поведінки, її саморегуляції та самоконтролю;

- сприяння розширенню здатності до ідентифікації та емоційно-ціннісного ставлення до героїв та персонажів літературно-художніх творів;
- розвиток усвідомлення провідних особистісних чеснот: любові до вітчизни; лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили, естетичного відчуття і смаку та ін.
- збагачення соціального інтелекту, формування здатності здійснювати вчинки з опорою на нього, використовувати кращі зразки поведінки запропоновані в літературних творах та у реальному житті.

Отже, в програмі з української літератури враховано нинішні державні вимоги до змісту і рівня навчальних досягнень учнів загальноосвітнього навчального закладу. **Зміст** запропонованого до вивчення літературного матеріалу спроектовано на очікувані **результати навчання**, що дає можливість більш цілеспрямовано та стратегічно зорієнтовано організувати навчальний процес, а також проконтролювати його. Результати навчання передбачають формування такого покоління молоді, яке буде здатним робити особистісний, духовно-світоглядний вибір; матиме необхідні знання, навички і компетентності для інтеграції в ринкове суспільство на різних рівнях; для повноцінного утвердження себе в глобалізаційному світі; буде здатним до навчання упродовж усього життя.

У ній наскрізно втілено **ключові компетентності**, які сприятимуть розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті. Вивчення в загальноосвітній школі предмета «Українська література» забезпечує реалізацію цих компетентностей у таких напрямках:

– соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв'язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

– мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

– функціональні компетентності: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті).

Відповідно до Державного стандарту, зміст літературного компонента в основній школі, зокрема й предмету «Українська література», спрямовано на досягнення належного рівня сформованості вміння читати й усвідомлювати прочитане, на розвиток інтересу до художньої літератури, до читання загалом, розкриття за допомогою літератури національних і загальнолюдських цінностей, на формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів; на виховання поваги до звичаїв, традицій українського народу, толерантного ставлення до культури інших народів. Програмою передбачається засвоєння певного кола усвідомлених літературних

знань (змісту творів, авторів, окремих фактів біографії письменників тощо), початкових уявлень, умінь і навичок оперувати ними в процесі читання творів та їх текстового аналізування.

Концептуальна структура програми, її змістове наповнення передбачають: утілення ключових компетентностей, урахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, особливості сучасного навчального процесу в середній школі, право вибору (для вчителя і учня), особливості сучасного інформаційно-комунікативного простору, національних процесів державотворення, загальносвітових процесів глобалізації тощо. Тому художні твори для текстового розгляду добиралися за принципами: естетичних критеріїв, жанрово-тематичної розмаїтості, врахування вікової психології, осучаснення змістового матеріалу.

8 клас («Усна народна творчість», «Світ української поезії», «Національна драма», «З української прози», «Український гумор і сатира»). Вивчення української літератури в кожному класі має також рубрику **«Література рідного краю»**, на яку виділено 4 години, які вчитель упродовж року має розподіляти самостійно. Це сприятиме додатковому індивідуальному вибору вчителем текстів для розгляду. **До «літератури рідного краю»** пропонуємо включати також художню творчість ровесників учнів, їхніх земляків.

До кожного з них відповідно до вікових особливостей учнів підібрані тексти, які за своїм змістом дають можливість максимально репрезентувати ту чи іншу тему. Ураховано також і необхідність тематично-стильової різноманітності пропонованих для розгляду творів, їхні ідейно-ціннісні пласти, які втілюють ключові компетентності.

Отже, українська література в основній школі вивчається за своєрідним цілісним сюжетом, у якому кожен із митців має свою «нішу» в тій чи тій темі, відповідно його твір виконує певну естетичну й морально-етичну функції. При цьому біографія письменника загалом не вивчається, вона згадується лише вибірково, диференційовано, тобто так, як того потребує основна тема, заявлена в назві тематично-проблемного блоку, до того ж фрагмент із біографії має зацікавлювати й бути доступним дитині певного віку.

З 9-го класу розпочинається системне вивчення української літератури, тобто до змісту навчального матеріалу застосовано історико-хронологічний підхід як основний, враховано історико-літературний контекст. Також зміст цього навчального матеріалу доповнено розглядом біографій письменників, хоча й у доступних межах.

Отже, навчально-виховний процес уроків української літератури передбачає формування цілісного уявлення про неї як про важливий складник національної культури, підвищення загального рівня культури майбутнього національно свідомого покоління, розвиток його творчого, інтелектуального потенціалу, вироблення здорового, повноцінного світогляду, у якому

переважатимуть критерії толерантності й патріотизму.

Викладання цього предмета відбувається у форматі загального мистецького контексту, у якому створювався художній твір, а також **міжпредметних зв'язків** (українська мова, історія, світова література, образотворче мистецтво, музика, природознавство, географія, естетика, етика).

Особливо варто наголосити на демократичному спрямуванні всіх компонентів програми. Насамперед це стосується розподілу навчальних годин. Кількість часу на вивчення кожного розділу, теми учитель може визначати самостійно (в межах 70 год. для закладів з українською мовою навчання і 35 год. для закладів із російською мовою навчання).

Резервний час може використовуватися для контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів тощо) – на вибір учителя. Ознайомлення з літературою рідного краю відбувається упродовж року.

У рубриці «**Зміст навчального матеріалу**» пропонуються вступні тези до кожного розділу чи теми, коротка характеристика творчості того чи іншого письменника, анотації до творів, що враховують сучасні літературознавчі оцінки (у доступних для школярів межах); вводяться необхідні під час розгляду художніх творів нові теоретичні поняття, необхідні для аналізування текстів тощо. Зміст цієї рубрики засновано на сучасних загальноприйнятих компетентних версіях оцінки письменника і його творчості, водночас враховано навчально-методичні особливості шкільного літературознавства, виховну, естетичну мету вивчення того чи іншого художнього твору.

Однак ця рубрика не повинна сприйматися догматично. Вчитель пропонує лише необхідні стартові знання, висловлює певні судження як взірць (своєрідний ключик розуміння), що заохочувало б до пізнання, роздумів, висловлення власної думки, зацікавило, скорегувало, спрямовувало до розкриття теми й підтеми. Програма не вимагає прийняття єдиної думки, єдиного прочитання тексту, навчальний матеріал повинен подаватися так, щоб спонукати до власних оціночних висновків. Учень із затримкою психічного розвитку вчиться їх робити самостійно та з допомогою вчителя, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, власним досвідом тощо.

Необхідно звернути увагу, що **текстово вивчаються** лише твори, виокремлені в тексті програми півжирним, інші ж лише називаються. Це саме стосується й коротких оглядів перед підтемами. Наприклад, перед вивченням «Слова о полку Ігоревім» учитель має лише назвати пам'ятки оригінальної літератури княжої Русі-України, коротко, узагальнено їх охарактеризувавши, а не розглядати їх детально.

У програмі з української літератури для дітей із затримкою психічного розвитку вчителю складно втілити цілісний підхід до вивчення творів, тому ми пропонуємо реалізовувати **принцип вибірковості й доступності текстів**

художніх творів для розуміння учнями із ЗПР. Учні загальноосвітнього навчального закладу спроможні самостійно прочитати досить великий за обсягом твір. Школярам із ЗПР це не під силу. Тому вчитель сам знайомить дітей із загальним змістом твору (якщо він досить великий за обсягом), а учні читають виділені фрагменти тексту, які допоможуть скласти характеристику персонажа, охарактеризувати художні засоби, бачити художні деталі тощо. Однак діти повинні розуміти загальний зміст твору, без цього аналіз його деталей не матиме сенсу.

Особливу увагу варто звернути на підрубрику ТЛ (теорія літератури). У шкільному вивченні вона означає лише початкові, доступні дітям знання про художні засоби, жанри, літературознавчі поняття тощо, необхідні при розгляді того чи того твору як явища мистецтва слова. До того ж кожне з них зазначається лише один раз, надалі вони лише повторюються, закріплюються – відповідно до вибору й фахової компетентності вчителя.

Рубрика **«Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів»** містить перелік основних усвідомлених знань (у тому числі й творів для вивчення напам'ять), умінь, навичок, передбачених кожною конкретною темою. Завдання цієї рубрики запропоновано диференційовано, з наростаючою складністю, що зручно й необхідно для особистісно зорієнтованого навчання, при врахуванні рівня підготовленості учнів, а також для оцінювання. У рубриці особлива увага приділяється постійній допомозі кожному учневі у висловленні думок, в аналізі твору, у відтворенні його змісту тощо. Така допомога дітям із затримкою психічного розвитку вкрай необхідна у зв'язку з ослабленням їхньої пам'яті, неспроможністю зосередитися на завданні, розгубленістю, недостатньою гнучкістю мислення, несформованістю самоконтролю тощо.

Рубрика **«Спрямованість корекційно-розвиткової роботи»** містить перелік основних напрямів корекційно-розвиткової роботи вчителя: розвиток пізнавальної діяльності, мовлення та культури спілкування, емоційно-вольової сфери та особистості учня із затримкою психічного розвитку.

У рубриці пропонується ціла низка завдань, спрямованих на удосконалення вмінь здійснювати узагальнення на основі прочитаного твору, функціонально використовувати при читанні засоби художньої виразності, розуміти та коментувати вчинки персонажів, спостерігати за авторським вибором словника під час діалогів, описів природи. Низка завдань покликана удосконалювати техніку читання, позбавлятися мовленнєвих недоліків. Особливий акцент учителю варто приділити в процесі реалізації корекційно-розвиткової складової на уроках української літератури: розвитку мовлення й формуванню культури спілкування; емоційно-вольової та особистісної сфер. Їх необхідно обов'язково враховувати під час розгляду конкретних художніх текстів. Це своєрідний прогноз тих морально-етичних, суспільно вартісних умінь, які можуть прищеплюватися молодій людині в результаті вивчення того чи того твору і які допомагатимуть їй повноцінно жити. Звісно, це лише

гіпотетичний морально-емоційний результат, адже вплив мистецтва на людину індивідуальний, а тому може бути непередбачуваним. Однак цей цілеспрямовано запропонований емоційно-ціннісний прогноз великою мірою увиразнює й дисциплінує весь навчальний процес на уроках літератури, в сучасних умовах глобалізаційних процесів, тенденцій дегуманізації тощо робить його потужним націє- та людинотворчим чинником. У зазначеній рубриці названі ті досягнення, до яких слід наближати школярів із затримкою психічного розвитку в процесі вивчення української літератури.

Демократична орієнтація програми спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог учителя, учня з художнім твором, дає широкий простір для самостійного сприйняття і осмислення літератури як явища мистецтва.

8 клас

Для закладів із українською мовою навчання – 70 год. На тиждень – 2 год.

Для закладів із російською мовою навчання – 35 год. На тиждень – 1 год.

Для закладів із українською мовою навчання: текстуальне вивчення творів – 56 год; позакласне читання – 4 год; резервний час – 10 год (у колонці вказаний розподіл годин для закладів із українською мовою навчання)

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
1	<p>ВСТУП. Художня література як одна з форм духовної діяльності людини. Функції художньої літератури. Багатозначність художнього образу. Різновиди образів (образ-персонаж, образ-символ, словесні, зорові, слухові тощо). Аналіз художнього твору.</p> <p>ТЛ: художній образ, художній твір (поглиблено).</p>	<p>Учень / учениця: розуміє багатозначність художнього образу; називає і вміє відрізнити за навідними питаннями вчителя різні типи образів; за допомогою слова вміє створювати елементарні образи.</p>	<p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Вправляння у створенні різних образів (образ-персонаж, образ-символ, словесні, зорові, слухові).</p> <p>Називання функцій художньої літератури.</p> <p>Розвиток емоційно-вольової сфери.</p> <p>Розвиток відчуття краси і сили художнього слова.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення багатозначності художнього образу.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
6 2	<p>УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ Українські історичні пісні Пісні про звитяжну боротьбу козаків із турецько-татарськими нападами («Зажурилась Україна», «Та, ой, як крикнув же козак Сірко»); про боротьбу проти соціального та національного гніту («Ой Морозе, Морозенку», «Максим козак Залізник», «Чи не той то Хміль», «За Сибіром сонце сходить»). Образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі, створені народною уявою. Пісні Марусі ЧУРАЙ. «Засвіт встали козаченьки», «Віють вітри, віють буйні», «Ой не ходи, Грицю» Легендарна поетеса з Полтави. Трагічна історія її життя. Пісні, що стали народними. Їхня популярність, фольклорна основа, народнопоетичні образи. ТЛ: історичні пісні</p>	<p>Учень / учениця: за навідними питаннями вчителя пригадує історичні відомості про часи, змальовані в піснях; уміє читати тексти, розповідати про національних героїв, яких змальовано в них; уміє за допомогою вчителя створювати уявні словесні картини; за допомогою вчителя визначає провідні мотиви пісень; розвиває вміння за планом характеризувати образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі; висловлює власні судження; за навідними питаннями вчителя та інших дітей дискутує про те, за що народ увічнив імена своїх героїв; розуміє значення і функції пісні в житті українського народу; знає і розповідає легенду про Марусю Чурай; розвиває вміння виразного читання, коментування пісень; за допомогою вчителя визначає і пояснює художні засоби; висловлює власне ставлення до піснярки Марусі та її пісень; уміє створювати уявний словесний портрет легендарної поетеси. Вивчає напам'ять: «Засвіт встали</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток пам'яті. Пригадування історичних відомостей про часи, змальовані в піснях. Розвиток уміння відрізнати за тематикою українські історичні пісні. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток уміння розповідати про національних героїв. Розвиток уміння створювати уявні словесні картини. Прищеплення уміння характеризувати та висловлювати власні судження про образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі. Формування уміння напам'ять декламувати з виразною інтонацією «Засвіт встали козаченьки». Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток шляхом ідентифікації емоційного ставлення до до піснярки Марусі та її пісень. Розвиток особистості. Усвідомлення лицарства,</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
5	<p>Українські народні думи. «Маруся Богуславка», «Буря на Чорному морі». Героїчний епос українського народу. Різновиди дум (історико-героїчні, соціально-побутові). Кобзарі та лірники — виконавці народних дум (О. Вересай, Г. Гончаренко, М. Кравченко та ін.). Сучасні виконавці: Василь та Микола Литвини, В. Нечепя. Національна капела бандуристів України. Жанрова своєрідність, історична основа, героїчний зміст дум. Специфічність поетичної форми, ритму. Морально-етична проблематика. Проблема вибору, душевна роздвоєність Марусі Богуславки між любов'ю до рідної землі та становищем дружини турецького вельможі. («Маруся Богуславка»).</p> <p>ТЛ: думи.</p>	<p>Учень / учениця: осмислено читає думу, за навідними питаннями вчителя переказує зміст, за допомогою вчителя уміє визначати тематику, художні особливості; розвиває навички аналізу художнього образу (образ української полонянки Марусі, її сміливий, героїчний учинок); коментує проблему відповідності життя і поведінки людини християнським, загальнолюдським цінностям, переоцінку героями своєї поведінки, стосунків з іншими людьми («Буря на Чорному морі»); за допомогою вчителя розкриває власне розуміння узагальненого образу («бурі на морі»); за навідними питаннями вчителя дискутує про поняття гріха і покаєння.</p>	<p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Розвиток уміння переказувати зміст народної думи.</p> <p>Розвиток уміння давати характеристику образу української полонянки Марусі.</p> <p>Формування уміння вести дискусію про поняття гріха і покаєння.</p> <p>Розвиток емоційно-вольової сфери.</p> <p>Розвиток розуміння роздвоєності Марусі Богуславки між любов'ю до рідної землі та становищем дружини турецького вельможі.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення того, що любов до вітчизни — одна з найбільших людських чеснот.</p> <p>Прагнення до гармонії вчинків із загальнолюдськими цінностями.</p>
6	<p>З ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ</p> <p>«Слово про похід Ігорів» — давньоруська пам'ятка, перлина українського ліро-епосу. Історична</p>	<p>Учень / учениця: називає основні пам'ятки оригінальної літератури; за навідними питаннями вчителя уміє пояснити значення давніх літописів для збереження</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Виділення й розрізнення основних пам'яток оригінальної літератури.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>основа твору. Переклади і переспіви його в ХІХ—ХХ ст. Питання авторства. Особливості композиції та стилістичних засобів. Образи руських князів у творі. Наскрізна ідея патріотизму. Символічно-міфологічні образи та їхнє значення. Фольклорні мотиви. Роль пейзажу в розгортанні сюжету. Поетичність образу Ярославни.</p> <p>ТЛ: літописи, ліро-епіка</p>	<p>відомостей про життя, культуру, звичаї наших пращурів; знає історію відкриття пам'ятки «Слово о полку Ігоревім», основні гіпотези авторства, історичну основу, про її переклади та переспів;</p> <p>виразно й усвідомлено читає поему, за допомогою вчителя уміє переказувати і коментувати сюжет «Слова...»; з опорою на план уміє характеризувати образи руських князів, княгині Ярославни, образ Руської (української) землі, символічно-міфологічні образи, фольклорні мотиви, стилістичні засоби, особливості композиції твору; розвиває навички визначення основної ідеї; уміє висловлювати власні міркування про її актуальність у наш час.</p>	<p>Усвідомлення значення давніх літописів для збереження відомостей про життя, культуру, звичаї народу.</p> <p>Розвиток уміння за планом характеризувати образи руських князів, княгині Ярославни, образ Руської (української) землі, символічно-міфологічні образи.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Вправляння в переказі та коментуванні «Слова...».</p> <p>Формування уміння міркувати про актуальність «Слова...» у наш час.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення того, що любов до рідної землі, вірність у коханні — вічні загальнолюдські цінності. Розуміння «золотої середини» у вчинках людини. Виховання поваги до історичного минулого нашого народу, до його культурних пам'яток.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
6	<p>СВІТ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ Тарас ШЕВЧЕНКО. «Думи мої, думи мої...» (1847), «Ой три шляхи широкії...», «Мені однаково, чи буду...» (з циклу —в казематі»), «Минають дні, минають ночі...». Викуп поета з неволі, причини його покарання царем, арешт, перебування в казематі, заслання. Усвідомлення власної місії поета. Роздуми автора про власну долю, долю України, плинність, скороминущість життя людини на землі, про її долю.</p> <p>ТЛ: філософська лірика</p>	<p>Учень / учениця: за навідними запитаннями вчителя повторює вивчене про Т. Шевченка в попередніх класах; уміє розповідати про викуп поета з неволі та заслання; вдумливо читає поезії; за допомогою вчителя розвиває навички аналізу художнього тексту — аналізує філософську лірику поета в контексті його біографії; за допомогою вчителя уміє коментувати основні мотиви, ідеї поезій Т. Шевченка, художні засоби, використані в них; висловлює власні міркування.</p> <p>Вивчає напам'ять: «Мені однаково, чи буду...», «Думи мої, думи мої...» (фрагмент).</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Розвиток навички аналізу художнього тексту.</p> <p>Визначення і коментування основних мотивів, ідей поезій Т. Шевченка.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Вправляння у розповіді за планом (творчих) про викуп поета з неволі та заслання.</p> <p>Вправляння у висловлюванні власних міркувань.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення громадянської позиції людини як одного з проявів духовності.</p>
6	<p>Леся УКРАЇНКА. «Ви щасливі, пречистії зорі», «Давня весна», «Хотіла б я піснею стати...», «Давня казка». Життя поетеси, її мужність і сила духу. Потужне ліричне начало, романтичність, волелюбність, оптимізм, мрія і дійсність як провідні мотиви її поезії. Тема гармонійного єднання людини з природою. Ідея вільної творчості, вільнолюбства людини. Проблеми і</p>	<p>Учень / учениця: знає і вміє розповідати про Лесю Українку; за допомогою вчителя розвиває навички виділення основних мотивів у поезіях; за навідними питаннями вчителя коментує зміст поеми «Давня казка», за допомогою вчителя намагається пояснити умовність описаної ситуації, визначити її основні</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Виділення основних мотивів у поезіях, визначення основної думки поеми «Давня казка».</p> <p>Розвиток уміння складати план порівняльної характеристики Поета і Бертольда.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	мотиви: роль митця в суспільстві, служіння музи й народові, суть людського щастя, вдячності (ліро-епічна поема «Давня казка»).	проблеми і мотиви, головну думку; розвиває уміння здійснювати порівняльну характеристику образів (Поета і Бертольда), складати план порівняльної характеристики; за навідними питаннями вчителя висловлює власні судження про свободу творчості, про вільнолюбство людини. Вивчає напам'ять: «Хотіла б я піснею стати...»; уривок з «Давньої казки» (на вибір)	Вправління у творчій розповіді про Лесю Українку. Вправління у коментуванні змісту поеми. Формування уміння за планом-схемою давати порівняльну характеристику Поета і Бертольда. Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток позитивного ставлення до гармонійного єднання людини з природою. Усвідомлення ціннісної ролі митця в суспільстві, його служіння музи й народові. Розвиток особистості. Розуміння того, що сила духу – конструктивне начало в житті. Усвідомлення важливості формування і розвитку індивідуальності, неповторності творчої особистості.
3	Володимир СОСЮРА. «Любіть Україну!», «Сад» («В огні нестримної навали...»), «Васильки». Коротко про поета. Патріотичні, інтимні, пейзажні мотиви його творів. Щирість ліричного	Учень / учениця: виразно й осмислено читає твори, за допомогою вчителя уміє здійснювати їх аналіз, виражати своє враження; за допомогою	Розвиток пізнавальної діяльності. Вправління в аналізі творів поета В. Сосюри. Розвиток мовлення і культури

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно- розвиткової роботи
	<p>самовираження. Патріотичний пафос вірша «Любіть Україну!». «Васильки» — віршець інтимної лірики.</p> <p>ТЛ: громадянська лірика, інтимна лірика, пейзажна лірика.</p>	<p>вчителя пояснює відмінність між патріотичною та інтимною лірикою.</p> <p>Вивчає напам'ять: вірш «Любіть Україну!»</p>	<p>спілкування.</p> <p>Вправляння у виразному читанні поетичних творів.</p> <p>Розвиток уміння висловлювати власні міркування за змістом прочитаних поезій.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення того, що щирість особистих почуттів – невід'ємне багатство духовного світу людини.</p>
2	<p>Володимир Підпалій. «Тиха елегія», «Запросини». Щирість патріотичних почуттів ліричного героя у вірші «Тиха елегія». Оптимізм, впевненість у правильності обраного шляху («Запросини»).</p>	<p>Учень / учениця: виразно і вдумливо читає вірші; вміє коментувати основні ідеї, втілені в них; співвідносить їх із власними думками про мову, народ, його сучасне і майбутнє.</p>	<p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Вправляння у виразному читанні поетичних творів.</p> <p>Розвиток уміння визначати основну ідею твору.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Формування життєстверджуючих, оптимістичних настроїв.</p> <p>Розвиток естетичного відчуття і смаку.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
3	<p>І.Малкович («Свічечка букви Ї», «З янголом на плечі», «З нічних молитов»). Глибокі роздуми сучасного поета про те, якою повинна бути людина, щоб уберегти себе, своїх близьких, свою мову, душевне багатство від зла. Оптимістичний пафос, віра в перемогу добра.</p>	<p>Учень / учениця: виразно і усвідомлено читає вірші; за допомогою вчителя аналізує їхній прихований зміст, переданий за допомогою художніх засобів; за навідними питаннями вчителя вміє словесно відтворювати світ, відображений в образах поезій; удосконалює навички висловлення власних роздумів, навіяних прочитаними віршами. Вивчити напам'ять: «З янголом на плечі».</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Визначення і аналіз прихованого змісту поетичних образів. Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправляння у висловлюванні власної думки з приводу прочитаних поезій. Розвиток особистості. Усвідомлення того, що моральні якості – стрижень гуманізму. Розвиток естетичного смаку як запоруки культурологічної компетентності й стимулу загальної розвиненості людини.</p>
6	<p>НАЦІОНАЛЬНА ДРАМА Іван КАРПЕНКО-КАРИЙ. «Сто тисяч» Короткі відомості про життя і творчість видатного українського драматурга XIX ст., про театр «корифеїв». Трагікомедія «Сто тисяч» — класичний взірець українського «театру корифеїв». Проблема бездуховності людини, засліпленої прагненням до наживи. Проблема влади грошей — наскріз на і «вічна» у світовому</p>	<p>Учень / учениця: знає найголовніші відомості про драматурга, розповідає про його життя і творчість за складеним планом; самостійно читає текст комедії; за допомогою вчителя уміє визначати основні засоби змалювання образу Герасима Калитки, характеризувати образи дійових осіб п'єси; розуміє актуальність проблем комедії для</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Запам'ятовування і відтворення найголовніших відомостей про життя драматурга. Вправляння в аналізі та характеристиці образів дійових осіб п'єси. Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправляння у розповіді за</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>мистецтві. Засоби сатиричного змалювання.</p> <p>ТЛ: драматичний твір (<i>поглиблено</i>), комедія, трагікомедія.</p>	<p>сучасного життя; за навідними питаннями вчителя дискутує про бездуховність людини, про сенс людського життя та висловлює інші думки, викликані прочитанням твору; удосконалює вміння робити власні висновки й узагальнення.</p>	<p>планом про життя і творчість драматурга.</p> <p>Розвиток уміння вести дискусію про бездуховність людини, про сенс людського життя.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення того, що бездуховність – прояв зла в житті людини.</p>
5	<p>З УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ Михайло КОЦЮБИНСЬКИЙ. «Дорогою ціною» (скорочено). Коротко про письменника. Пригодницький, романтичний сюжет повісті. Вічний тип шукача правди. Протест Остапа і Соломії проти кріпосницької наруги — протест проти будь-якого насильства над людиною. Проблема волі людини та можливостей її здобуття. Кохання Остапа і Соломії як центральний мотив у творі. Його непереможна сила, що рухає вчинками, поведінкою, вибором героїв. Час і вічність у повісті, символічні образи. Романтичність, мужність і сила волі української жінки Соломії.</p>	<p>Учень / учениця: за допомогою вчителя удосконалює навички аналізу пригодницького романтичного сюжету, композиційних особливостей твору; за допомогою вчителя пояснює відмінність між сюжетом і композицією; розповідає про почуття героїв, спираючись на текст; аналізує образ Соломії (за складеним планом); розвиває вміння робити власні висновки, аналізуючи вчинки героїв; за навідними питаннями вчителя намагається пояснити образи часу і вічності в повісті, символічні образи, роль і сенс кольорів, звуків; за навідними питаннями вчителя висловлює</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Виділення відмінностей між сюжетом твору і його композицією.</p> <p>Розвиток уміння складати план та характеризувати образ Соломії.</p> <p>Виокремлення символічних образів вітру, часу, вічності та їх аналіз і характеристика.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Вправління у творчій розповіді про почуття героїв.</p> <p>Розвиток уміння вести бесіду про поняття часу у творі, про особливості колористики в творі, образ туману.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
		роздуми про проблему волі людини і можливості її досягнення в сучасних умовах.	<p>Розвиток емоційно-вольової сфери. Розвиток позитивного ставлення до головних героїв твору.</p> <p>Розвиток особистості. Усвідомлення необхідності особистої свободи для гармонійного розвитку, краси глибокого почуття кохання, мужності, сили волі як рис характеру, необхідних для боротьби зі злом.</p>
3	Володимир Дрозд. «Білий кінь Шептало» Проблема людини в суспільстві, її знеосіблення, свободи і неволі, особистості й натовпу, дійсності і мрії.	<p>Учень / учениця: удосконалює навички коментування сюжету творів; переказує найвагоміші епізоди; за допомогою вчителя пояснює алегоричність образу коня Шептала; характеризує його, дає власну оцінку його поведінці; за навідними питаннями вчителя дискутує про життєвий вибір сучасної людини, її можливість зберегти свою індивідуальність.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення основної думки твору, що людина і природа – взаємопов'язані, бо становлять єдине ціле. Пояснення алегоричності образу коня Шептала.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправляння у переказі найвагоміших епізодів твору. Розвиток уміння вести дискусію про життєвий вибір сучасної людини, її можливість зберегти свою</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
			<p>індивідуальність. Збагачення та уточнення словника поняттями: «свобода» і «неволя», «особистість» і «натовп», «дійсність» і «мрія».</p> <p>Розвиток емоційно-вольової сфери. Формування ідентифікації з конем Шепталом задля усвідомлення ролі особистості в суспільстві.</p> <p>Розвиток особистості. Розвиток уміння зберегти власну індивідуальність у сучасному жорстокому світі, залишатися людиною в будь-яких ситуаціях.</p>
2	<p>УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР І САТИРА Володимир Самійленко. “Патріоти”, «На печі». Коротко про митця. Гумор і сатира поета як поштовх до роздумів про справжній патріотизм, чесність, самовідданість, порядність та лицемірство, пристосуванство людини. Засоби творення гумору та сатири. Сатирична іронія вірша. ТЛ: гумор і сатира (поглиблено), антитеза, іронія.</p>	<p>Учень / учениця: знає і вміє розповісти найцікавіші відомості про письменника; виразно і вдумливо читає поезію; описує гумористичні ситуації; розрізняє гумор і сатиру; за допомогою вчителя вміє простежувати роль антитези в розкритті ідеї твору; за навідними питаннями вчителя висловлює власні міркування про способи вияву патріотичних почуттів.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток навички проблемно-образного аналізу твору. Розвиток мовлення і культури спілкування. Удосконалення навички виразного читання твору. Вправлення в переказі гумористичних ситуацій. Розвиток особистості. Усвідомлення цінності</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
			дотепного, а часом і в'їдливого слова у житті людини
2 (упро-довж року)	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з творами письменників-земляків.	<i>Учень / учениця:</i> знає про письменників, які народилися в рідному краї; читає їхні твори (<i>на вибір</i>); за допомогою вчителя уміє прокоментувати їхні ідейно-художні особливості, висловити власні судження і враження про ці твори.	Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток уміння запам'ятовувати імена та твори письменників-земляків. Формування уміння коментувати ідейно-художні особливості творів. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток уміння розповідати цікаві епізоди з життя письменника. Розвиток уміння висловлювати власні судження про доробок письменників-земляків. Розвиток особистості. Розвиток шанобливого ставлення до талановитих земляків.
1	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення	<i>Учень / учениця:</i> згадує про письменників і твори, що вивчалися упродовж року; закріплює вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори.	Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток вміння називати імена письменників, твори яких вивчали упродовж року. Розвиток уміння творчо

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно- розвиткової роботи
			<p>розповідати про твори, які найбільше сподобалися.</p> <p><i>Розвиток особистості.</i> Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція – важливі риси характеру особистості</p>

9 клас

Для закладів із українською мовою навчання – 70 год. На тиждень – 2 год.

Для закладів із російською мовою навчання – 35 год. На тиждень – 1 год.

Для закладів із українською мовою навчання: текстуальне вивчення творів – 62 год; резервний час – 8 год (у колонці вказаний розподіл годин для закладів із українською мовою навчання)

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
1	ВСТУП Роль і місце літератури в житті нації. Розвиток літератури. Творча індивідуальність митця. Художній твір — нова естетична дійсність, що «вбирає» свій час і є носієм загальнолюдських цінностей. ТЛ: контекст, естетика	Учень / учениця: уміє пояснювати відмінність усної словесності від «книжної» літератури (<i>повторення вивченого</i>).	Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток розуміння місця літератури в житті людей. Розвиток особистості. Усвідомлення національного і вселюдського значення мистецтва.

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
3	<p>Родинно-побутові пісні «Місяць на небі, зіроньки сяють», «Цвіте терен, цвіте терен», «Сонце низенько, вечір близенько», «В кінці греблі шумлять верби», «За городом качки пливуть», «Світи, світи, місяченьку», «Лугом іду, коня веду» (на вибір). Процес виникнення фольклору. Багатство і розмаїття українського фольклору (<i>повторення і узагальнення вивченого</i>). Види родинно-побутових пісень (про кохання, про сімейне життя). Культ романтизованих почуттів, сентиментальний пафос, традиційна символіка.</p>	<p>Учень / учениця: знає й уміє розрізняти види й жанри усної народної творчості, розкрити роль фольклору в житті українського народу, його місце в розвитку літератури; має уявлення про обряд українського весілля; виразно читає весільні пісні, уміє їх аналізувати, звертаючи увагу на мотиви, настрій, художні засоби.</p> <p>за допомогою вчителя визначає види родинно-побутових пісень; уміє аналізувати тексти, за навідними питаннями вчителя визначає мотиви, тематику, художньо-поетичні засоби, зокрема образи-символи в родинно-побутових піснях.</p> <p>Вивчає напам'ять: 2 пісні (на вибір).</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Виділення й розрізнення видів родинно-побутових пісень. Формування уявлень про кохання і сімейне життя через вивчення родинно-побутових пісень.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Розвиток уміння виразно читати родинно-побутові пісні. Збагачення та уточнення словника поняттями: «родинно-побутова пісня», «романтичні почуття».</p>
2	<p>Українське весілля. Весілля – один із провідних жанрів родинно-обрядової творчості. Основні етапи весілля та їхній пісенний супровід. Весільні пісні: «До бору, дружечки, до бору», «А брат сестрицю та й розплітає», «Розвий, сосно, сімсот квіток», «Летять галочки у три рядочки», «Ой матінко, та не гай мене» — (на вибір). Естетична</p>	<p>Учень / учениця: має уявлення про обряд українського весілля; виразно читає весільні пісні, вміє їх аналізувати, звертаючи увагу на мотиви, настрій, художні засоби.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Виділення й розрізнення видів і жанрів усної народної творчості. Формування уявлень про обряд українського весілля.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Розвиток уміння виразно читати весільні пісні.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
1	<p>специфіка весільної пісні як обрядової. Використання елементів народної обрядовості у творах українських письменників (Г. Квітка-Основ'яненко, І. Котляревський, Т. Шевченко, Марко Вовчок, П. Куліш, М. Стельмах, У. Самчук та ін.)</p> <p>Українські народні балади «Ой летіла стріла», «Ой на горі вогонь горить», «Козака несуть»</p> <p>Тематичні та стильові особливості, сюжет, герої українських балад. Класифікація балад (легендарні, історичні, сімейні, любовні та ін.).</p> <p>ТЛ: народна пісня (<i>поглиблено</i>), баллада.</p>	<p>Учень / учениця: уміє розкрити зміст поняття «балада»; розрізняє види балад; з допомогою вчителя аналізує тексти за змістом і стильовими особливостями; за навідними питаннями вчителя пояснює драматизм твору, специфічність закінчення, реалістичне і фантастичне в баладі.</p> <p>Вивчає напам'ять: 1 баладу (<i>на вибір</i>).</p>	<p>Збагачення та уточнення словника поняттями: «балада», «весільна пісня».</p> <p>Формування уміння розуміти лексику балад.</p> <p>Розвиток емоційно-вольової сфери.</p> <p>Розвиток розуміння мотивів і художньо-поетичних засобів (образів-символів).</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення значення давньої культурної спадщини свого народу.</p> <p>Усвідомлення значення збереження звичаїв і традицій свого народу.</p> <p>Усвідомлення понять трагічного і оптимістичного, їхнє місце в житті людини.</p>
3	<p>ДАВНЯ ЛІТЕРАТУРА Українська середньовічна література XI—XV ст. Розвиток писемності після хрещення Руси-України (988 р.). Найдавніші рукописні книги Київської Русі (Остромирове Євангеліє, Ізборник Святослава).</p> <p>Перекладна література Біблія (фрагменти). Легенди: про Вавилонську вежу, про Мойсея.</p>	<p>Учень / учениця: з допомогою вчителя розуміє роль християнства (Біблії) в духовному житті українського народу; має уявлення про найдавніші книги Київської Русі, про біблійні книги в давній Україні; знає перекладачів Біблії українською мовою; за навідними питаннями вчителя переказує і тлумачить біблійні легенди, притчі.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Формування розуміння ролі християнства в духовному житті українців.</p> <p>Формування уявлення про Остромирове Євангеліє, Ізборник Святослава.</p> <p>Називання перекладачів біблії українською мовою.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>Притча про блудного сина. Біблія як Святе Письмо й художній текст. Українські переклади Біблії (П. Куліш, І. Пулюй, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, І. Хоменко). Використання біблійних тем, сюжетів, мотивів, образів у світовій та українській літературах.</p> <p>ТЛ: притча</p>		<p>Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправління в переказі біблійних легенд, притч. Розвиток уміння пояснювати біблійні легенди, притчі.</p> <p>Розвиток особистості. Пізнання і засвоєння християнської моралі: ідеалів правди, чесності, патріотизму, скромності, любові до ближнього. Зацікавлення й повага до літератури інших народів, зокрема стародавнього Сходу як невід'ємного чинника у становленні української національної культури. Усвідомлення універсальності євангельських істин людського буття.</p>
2.	<p>Оригінальна література княжої Русі-України. Літописи як історико-художні твори «Повість минулих літ» — історична книга і збірка епічних творів. Виникнення Києво-Печерського монастиря. Києво-Печерський Патерик як пам'ятка житійної літератури, місце його укладання, головні герої. Зміст оповідання про Прохора</p>	<p>Учень / учениця: за навідними питаннями вчителя розповідає основні відомості про «Повість минулих літ» і легендарного автора Нестора Літописця, про виникнення Києво-Печерського монастиря; має уявлення про Києво-Печерський патерик; за навідними питаннями вчителя переказує і тлумачить зміст оповідання про ченця Прохора;</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення й розрізнення основних пам'яток оригінальної літератури. Усвідомлення значення давніх літописів для збереження відомостей про життя, культуру, звичаї народу.</p> <p>Розвиток мовлення і культури</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	чорноризця... .	вміє пояснити значення давніх літописів для збереження відомостей про життя, культуру, звичаї наших пращурів.	<p>спілкування. Вправління в переказі та коментуванні «Повісті минулих літ».</p> <p>Формування уміння міркувати про актуальність «Повісті минулих літ» у наш час.</p> <p>Розвиток особистості. Виховання поваги до історичного минулого нашого народу, до його культурних пам'яток. Усвідомлення переваг праведного життя ченців Києво-Печерської лаври</p>
3	<p>Українська література доби Ренесансу і доби Барокко. Роль православних братств, Острозької та Києво-Могилянської академії у розвитку української культури, зокрема книгодрукування. Перші друковані книги в Україні (Буквар — 1574, Апостол — 1574, Біблія — 1581). Іван Вишенський — мислитель, богослов, полеміст.</p> <p>ТЛ: Ренесанс, Барокко.</p>	<p>Учень / учениця: називає перші друковані книги в Україні; має уявлення про епоху Ренесансу і Барокко; розуміє значення постаті І. Вишенського;</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Формування уявлень про епоху Ренесансу та Барокко.</p> <p>Розвиток розуміння ролі православних братств, Острозької та Києво-Могилянської академії у розвитку української культури.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправління у розповіданні про постать І. Вишенського.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>Історично-мемуарна проза. Загальні відомості про козацькі літописи (Самовидця, Г. Грабянки, С. Величка). «Історія русів» (фрагменти) анонічного автора. Політична і культурна історія України, зображення національного і релігійного гніту.</p>	<p>Учень / учениця: має уявлення про козацькі літописи, розуміє їхню роль у відтворенні історичного минулого України; знає час створення «Історії русів»; за навідними питаннями вчителя вміє розповісти історію виникнення твору, коментує фрагменти з нього, розповідає про постаті Б. Хмельницького, І. Мазепи, зображені у творі.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Формування уявлень про козацькі літописи та їхню роль у відтворенні історичного минулого України. Розвиток мовлення і культури спілкування. Формування розповіді про історію виникнення твору. Вправлення в розповіді про постаті Б. Хмельницького, І. Мазепи зображені у творі. Розвиток особистості. Виховання поваги до козаків — оборонців рідної землі. Осмислення з позицій сьогодення трагічних сторінок давноминулої історії рідного народу.</p>
1	<p>Поезія. Іван Величковський. Фігурні (курйозні) вірші (із рукописних книг «Зегар з полузегарком» і «Млеко»). Семен Климовський. «Їхав козак за Дунай». Зразок давньої любовної лірики. Світова слава пісні. ТЛ: фігурний (курйозний) вірш.</p>	<p>Учень / учениця: розглядає і за допомогою вчителя пояснює ідейно-художні особливості фігурних віршів І. Величковського; вміє розрізняти їхню релігійну і світську тематику; виразно і вдумливо читає вірш С. Климовського, за навідними питаннями вчителя коментує його зміст і версифікаційні особливості; знає про світову славу пісні С. Климовського.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток уміння пояснювати ідейно-художні особливості та релігійну, світську тематику віршів І. Величковського. Вправлення в розкритті та коментуванні змісту віршів С. Климовського. Розвиток мовлення і культури спілкування.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
			Вправління у виразному читанні віршів.
1	<p>Драматургія. Час і місце побутування шкільної драми, її роль, виконавці. «Владимир» Ф. Прокоповича — зразок шкільної драми. Роль Києво-Могилянської академії в розвитку театрального мистецтва. Вертеп як вид лялькового театрального дійства. Автори і виконавці вертепу. Його євангельська й етнографічно-побутова основи. Відродження вертепної традиції в наш час.</p> <p>ТЛ: шкільна драма, вертеп.</p>	<p>Учень / учениця: має уявлення про шкільну драму, зокрема драму Ф. Прокоповича; вміє розповісти про авторів, виконавців і дійових осіб вертепу, його композиційні особливості, зміст вертепного дійства.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток уміння розповідати про вертеп як вид лялькового театрального дійства.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування. Формування уміння розповідати про авторів, виконавців і дійових осіб вертепу, його композиційні особливості, зміст вертепного дійства.</p> <p>Розвиток особистості. Відродження традицій, що уособлюють вселюдські, вічні цінності</p>
3	<p>Григорій СКОВОРОДА. «Бджола та Шершень», «Собака і Вовк», «Всякому місту — звичай і права», «De libertate» (із «Саду Божественних пісень») Життя і творчість філософа, просвітителя, поета. Його християнські морально-етичні ідеали. «Сад Божественних пісень», «Байки Харківські», філософські трактати. Біблійна основа творчості Г. Сковороди та його вчення про самопізнання і</p>	<p>Учень / учениця: знає і вміє розповісти про життя Г. Сковороди; за допомогою вчителя уміє проаналізувати зміст його поезій; за допомогою вчителя коментує філософський трактат «Вступні двері до християнської добронравності», афоризми митця; уміє сформулювати власне розуміння й актуальність для сьогодення життя положень філософії Г. Сковороди.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток уміння аналізувати зміст поезій Г. Сковороди.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування. Формування власного розуміння і формулювання міркувань про актуальність для сьогодення життя положень філософії Г. Сковороди.</p> <p>Вправління в розповіді про життя</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>«сродний труд». Повчальний характер і художні особливості зб. «Байки Харківські».</p> <p>ТЛ: Ренесанс, Бароко.</p>	<p>Вивчає напам'ять: «Всякому місту — звичай і права»; кілька афоризмів (на вибір).</p>	<p>Г. Сковороди.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Виховання толерантності, почуття патріотизму.</p> <p>Осмилення важливості для становлення і реалізації себе як особистості ідей самопізнання та гармонії зі світом.</p>
6	<p>НОВА УКРАЇНЬКА ЛІТЕРАТУРА. Українська література як нова, новочасна. Суспільно-історичні, культурні обставини. Літературний процес кінця XVIII — першої половини XIX ст. Духовне поневолення нації. Життя народу — предмет художнього зображення. Актуальність фольклорної традиції. Розвиток фольклористики, етнографії. Основні художні напрями (класицизм, романтизм, початкові форми реалізму; бурлескна стильова течія). Визначні українські письменники.</p>	<p>Учень / учениця: знає про становлення нової української літератури; називає найвизначніших письменників цього часу.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Називання найвизначніших письменників цього часу.</p> <p>Розвиток розуміння понять: «класицизм», «романтизм», «початкові форми реалізму»; «бурлескна стильова течія».</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>Іван КОТЛЯРЕВСЬКИЙ. «Енеїда» (скорочено), «Наталка Полтавка»</p> <p>Творчість І. Котляревського — новий етап у розвитку націо-нального самоусвідомлення. Драматург і театральний діяч. Історія появи «Енеїди». Національний колорит, зображення життя всіх верств суспільства, алюзії на українську історію в ній. Бурлескний гумор, народна українська мова. Утвердження народної моралі (картини пекла).</p> <p>Соціально-побутова драма «Наталка Полтавка» — перший твір нової української драматургії. Її довготривале сценічне життя. Торжество народної етики. Наталка як уособлення кращих рис української жінки.</p> <p>ТЛ: травестія, пародія, бурлеск, алюзія</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>знає про життя і творчість І.Котляревського; розуміє його роль у розвитку української літератури, в розвитку національного самоусвідомлення; аналізує розділи «Енеїди»: початок мандрів Енея – I, 1–26; Еней у пеклі – III, 68–130; Еней на березі Тибру – V, 1–10; за допомогою вчителя визначає провідні проблеми і мотиви твору; з опорою на план характеризує героїв поеми, образ Енея; висловлює власні міркування про його вчинки і характер; коментує проблему війни: погляд автора і героїв; з опорою на план характеризує головну героїню «Наталки Полтавки», інших персонажів п'єси, аналізує художні засоби розкриття внутрішнього світу Наталки, гумористичні засоби у творі; за навідними питаннями вчителя робить порівняльну характеристику дійових осіб п'єси, їхніх життєвих позицій; за допомогою вчителя пояснює роль і функцію пісень у драмі; уміє розкрити значення творчості І. Котляревського в українському культурному відродженні.</p> <p>Вивчає напам'ять: уривок з «Енеїди» (на вибір).</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Усвідомлення ролі І.Котляревського у розвитку української літератури, в розвитку національного самоусвідомлення.</p> <p>Визначення провідних проблем і мотивів «Енеїди».</p> <p>Розвиток уміння за планом характеризувати образи Енея та головної героїні «Наталки Полтавки» та інших персонажів п'єси.</p> <p>Формування уміння роботи порівняльну характеристику дійових осіб п'єси, їхніх життєвих позицій.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Вправляння у висловлюванні власних міркувань про вчинки і характер Енея.</p> <p>Формування коментованого мовлення на проблему війни з врахуванням різних точок зору.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Формування активної життєвої позиції.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
4	<p>Григорій КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО. «Маруся» Батько української прози, один із перших у Європі «творців людової повісті» (І. Франко). Гуманістичний пафос, християнські ідеали, етнографічне тло творів. «Маруся» як демонстрація спромог українського прозового слова. Художнє розкриття письменником традиційних народних моральних уявлень. Утілення морального й естетичного ідеалів в образі головної героїні твору. Інші персонажі повісті: розважливність, батьківське піклування (Наум Дрот), вірність у коханні (Василь). Композиція повісті. Трагічний злам усталеного ходу подій як нагадування про стихійний плин людського життя. П. Куліш про Г. Квітку. ТЛ: сентименталізм.</p>	<p>Учень / учениця: знає основне з життя і творчості письменника; розуміє причини написання перших творів російською мовою і необхідність його виступів на захист рідної мови; має уявлення про художні засоби сентименталізму, християнські ідеали повісті «Маруся»; з опорою на план уміє характеризувати образи персонажів твору, визначати його композиційні особливості та проблематику; висловлює міркування про поведінку та моральні пріоритети героїв твору; за навідними питаннями вчителя дискутує про сенс людського життя, справжнє кохання й вірність; оцінює значення Г. Квітки-Основ'яненка для розвитку української культури і духовності.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Формування уявлень про художні засоби сентименталізму, християнські ідеали повісті «Маруся». Розвиток уміння з опорою на план давати характеристику образів персонажів твору. Розвиток розуміння композиції і проблематики твору. Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправління у дискусії про сенс людського життя, справжнє кохання й вірність. Розвиток уміння міркувати про поведінку та моральні пріоритети героїв твору. Розвиток особистості. Усвідомлення необхідності соціально активної позиції в житті.</p>
3	<p>Література українського романтизму Ідейно-художні особливості романтизму. Зв'язок із ідеями Просвітництва, з національним рухом. Поети-романтики П. Гулак-</p>	<p>Учень / учениця: знає про розвиток романтизму в Україні, уміє виразно читати поезії, за допомогою вчителя визначає головні мотиви, коментує їх у зв'язку з художніми особливостями і народнопісенною лірикою; знає про М. Шашкевича,</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Виділення і розрізнення ідейно-художніх особливостей романтизму. Вправління у визначенні головних мотивів та їх</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>Артемовський, “Рибалка”, Є. Гребінка, “Українська мелодія”, В. Забіла, “Соловей”, М. Петренко, “Небо” М. Шашкевич. “Веснівка”</p> <p>Зачинатель нової української літератури на західних землях. Роль «Руської трійці» у національному духовному відродженні. Значення романтизму для нового етапу розвитку слов’янських літератур.</p> <p>ТЛ: романтизм, елегія, романс.</p>	<p>про «Руську трійцю», про альманах «Русалка Дністрова».</p> <p>Вивчити напам’ять: одну з поезій (на вибір)</p>	<p>коментування.</p> <p>Сприяння опануванню знань про «Руську трійцю» та альманах «Русалка Дністрова».</p> <p>Закріплення розуміння понять: «романтизм», «елегія», «романс».</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Розвиток уміння декламувати напам’ять одну з поезій.</p> <p>Прилучення до обговорення ролі романтизму як нового етапу розвитку слов’янських літератур.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Усвідомлення того, що романтик – духовно багата, творча людина.</p> <p>Виховання шанобливого ставлення до засад народної моралі й етики: працелюбності, щирості, любові й поваги до батьків. Краса вірності в коханні.</p>
2	<p>Микола ГОГОЛЬ. «Вечір проти Івана Купала» Літературна діяльність М. Гоголя, її значення для української культури. Вираження глибин національного духу у творчості Гоголя. Український фольклор — джерело творів митця української тематики. Романтична умовність оповідання «Вечір проти</p>	<p>Учень /учениця: знає біографію М. Гоголя, має уявлення про його основні твори; розуміє місце творчості письменника на порубіжжі культур двох народів — українського і російського; розуміє культурно-історичні обставини, що впливали на мовний вибір письменника; знає думку Т. Г. Шевченко про Гоголя</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Формування уявлень про основні твори М. Гоголя.</p> <p>Розвиток розуміння місця творчості письменника на порубіжжі двох культур.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	Івана Купала». Зв'язок з «нечистою силою» як метафора злодіяння.	вміє переказувати зміст оповідання, пояснює його зв'язок з фольклором, етичними уявленнями українського народу; за допомогою вчителя розкриває моральні мотиви твору і його ідейний зміст; за допомогою вчителя визначає основне у сюжеті твору, формулювати провідну думку, виражену в ньому	Вправляння у переказі змісту оповідання. Розвиток уміння розповідати біографію митця. Розвиток уміння формулювати провідну думку. Розвиток особистості. Усвідомлення того, що Україна — країна визначних мистецьких талантів, які зробили великий внесок у культуру інших народів. Формування переконання, що чистота душі, остереження гріха — божий і людський заповіти.
20	Тарас ШЕВЧЕНКО. Геніальний поет, мислитель, пророк національного відродження в Україні. Його винятково велике значення. Рання творчість. Перші поетичні твори баладного та елегійного жанрів («До Основ'яненка», «На вічну пам'ять Котляревському», «Думка» («Нащо мені чорні брови...»). Умовність у баладі, тривога за жіночу долю («Причинна», «Лілея»). ТЛ: елегія, поглиблення поняття про лірику й ліро-епіку	Учень / учениця: знає біографію й основні віхи творчості поета; розуміє його життєвий подвиг в умовах підневільного становища нації в першій половині ХІХ ст.; за допомогою вчителя уміє розрізнити лірику й ліро-епіку, визначати жанрову групу, до якої належить твір; виразно читає поезію, за допомогою вчителя коментує її ідейно-художній зміст;	Розвиток пізнавальної діяльності. Формування вміння розрізнити лірику й ліро-епіку. Розвиток розуміння ідейно-художнього змісту поезій. Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправляння у виразному читанні поезії. Розвиток уміння розповідати біографію й основні віхи творчості поета.
	«Гайдамаки». Складність історичної	Учень / учениця: за навідними	Розвиток пізнавальної

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>долі українського народу, невідворотність його боротьби за визволення. Повсталий народ як герой поеми. Одна з її головних ідей — «крила» особи у злитості її боротьби за щастя із боротьбою свого народу (образ Яреми). Необхідність перегорнути трагічну сторінку історії, по-сучасному оцінити минуле. Заклик до єднання слов'янських народів</p>	<p>питаннями вчителя розглядає і вміє прокоментувати окремі фрагменти з «Гайдамаків» «Вступ», «Конфедерати», «Червоний бенкет», «Бенкет у Лисянці», «Епілог», «Гонта в Умані», «Передмова»); з допомогою вчителя вміє визначати основні сюжетні лінії твору, кульмінаційні вершини; з опорою на план характеризує героїв поеми (Ярема, Гонта). Вивчає напам'ять: фрагмент (на вибір).</p>	<p>діяльності. Формування умінь характеризувати героїв поеми з опорою на план. Розвиток особистості. Усвідомлення того, що здобуття незалежності — ідеал історичного розвитку нації, осмислення можливостей вирішення конфліктів між народами-сусідами, історичного примирення народів.</p>
	<p>Національна проблематика періоду «Трьох літ». «Кавказ» Пристрасний відгук на тогочасну загарбницьку імперську політику. Продовження теми національно-визвольної боротьби. Узагальнена ідея поеми – неприйняття насильства, поневолення людей, осуд загарбницьких воєн.</p>	<p>Учень / учениця: за навідними питаннями вчителя вміє коментувати фрагменти поеми, визначати епізоди з ліричним, іронічним забарвленнями; вміє пояснювати узагальнену ідею твору.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Формування умінь пояснити ідею твору. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток умінь коментувати фрагменти поеми. Розвиток емоційно-вольової сфери. Формування умінь визначати епізоди поеми з різним емоційним відтінком (ліричним та іронічним). Розвиток особистості. Виховання почуття солідарності з боротьбою інших народів за</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
			визволення від гніту. Формування світоглядних переконань неприйняття насильства, осуду загарбницьких воєн.
	«Як умру, то поховайте...» («Заповіт»), «Чигрине, Чигрине...» Глибокі роздуми поета про минуле й майбутнє України. Пророчий заповіт нащадкам	<i>Учень / учениця:</i> вміє коментувати поетичні тексти, визначати головну думку в них	Розвиток мовлення і культури спілкування. Вправляння в умінні визначати головну думку твору. Розвиток особистості. Розвиток естетичного сприйняття явищ мистецтва.
	«Стоїть в селі Суботові...» Навчитися визначати в поетичному Т. Шевченко, Художня оцінка діяльності Богдана Хмельницького (зокрема, так званого возз'єднання України з Росією 1654 р.).	<i>Учень / учениця:</i> за допомогою вчителя визначає в поетичному тексті образи і фрагменти додаткового символічного значення, за навідними питаннями розкриває їхній зміст.	Розвиток пізнавальної діяльності. Розвиток уміння розкривати образи персонажів Розвиток особистості. Формування віри у майбутнє України, краса вираження цієї віри через художнє слово.
	«Сон» («У всякого своя доля...») Поема («комедія») «Сон» і тогочасна суспільно-політична дійсність. Композиційний прийом «сну», його роль для розширення можливостей поетичного зображення. Протистояння імперського режиму і вільнодумної, національно свідомої особистості. Сатиричний пафос поеми, його	<i>Учень / учениця:</i> коментує зміст твору, за допомогою вчителя визначає головні ідеї, контрастні картини в ньому; з опорою на план характеризує змалювання поетом морально звороднілих «землячків» і висловлює власне ставлення до таких людей; визначає фрагменти поеми, що справили найбільше враження, за навідними	Розвиток пізнавальної діяльності. Формування уміння визначати головні ідеї в творі. Розвиток уміння з опорою на план давати характеристику морально звороднілих «землячків». Розвиток мовлення і культури спілкування.

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	спрямування. ТЛ: гротеск, контраст, умовність.	запитаннями вчителя уміє пояснити свій вибір. Вивчає напам'ять: фрагмент (на вибір).	Вправляння у висловлюванні власного ставлення до морально звороднілих «землячків». Розвиток уміння коментувати зміст твору. Розвиток особистості. Усвідомлення гнітючої долі народу, підкореного імперією. Розуміння конструктивних засад, на яких ґрунтується «комедія»: рух у напрямку до демократичного устрою, національного визволення, вільного розвитку особистості.
	«І мертвим, і живим, і ненарожденним...» Продовження теми «земляків» у посланні. Викриття конформізму значної частини української еліти. Засудження комплексу меншовартості. Критичний перегляд національної історії задля перспективи її кращого майбутнього. Настрoєві інтонації твору (суперечка, пересторога, погроза, заклик тощо).	Учень / учениця: розуміє культурні й політичні чинники, що спонукали поета до написання цього твору; виразно й усвідомлено читає твір; визначає і характеризує адресата послання, головну думку твору; за допомогою вчителя орієнтується у складній композиції твору, виявляє його різні настроєві інтонації; за навідними питаннями вчителя дискутує про актуальність мотивів твору для нашого часу. Вивчає напам'ять: фрагмент (на вибір).	Розвиток пізнавальної діяльності. Формування уміння орієнтуватися в композиції твору. Розвиток уміння характеризувати адресата послання. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток уміння виразно та усвідомлено читати твір. Розвиток емоційно-вольової сфери. Формування уміння визначати настроєві інтонації твору (суперечку, пересторогу, погрозу,

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
			заклик). Розвиток особистості. Формування переконання, що за будь-яких обставин необхідно залишатися з народом, його цінностями.
	Тема жіночої долі у творчості Т. Шевченка («Катерина», «Наймичка», «На панщині пшеницю жала...», «Марія», «У нашій раї на землі...» та ін.) «Вічна» тема матері й сина. Еволюція жіночого образу в поезії Шевченка. Різні типи втілення теми жіночої долі: романтичний («Катерина»), реалістично-побутовий («Наймичка», «На панщині пшеницю жала...»), символічно-узагальнений («Марія»). «На панщині пшеницю жала...». Пристрасна мрія матері про гідне життя своєї дитини; невибагливість народних уявлень про щастя. «Наймичка». Трагедія жінки з соціальних низів; боротьба за своє материнство. Людина з народу, поетичний опис завершення циклу її життя. Пафос творів Шевченка про жіночу долю, їхній наскрізний ліризм.	Учень / учениця: розуміє становище жінки в кріпацькій Україні часів Шевченка; за навідними питаннями вчителя уміє порівнювати різні типи втілення теми жіночої долі у творчості поета (на прикладі творів); має уявлення про пригноблене становище простої людини в часи кріпацтва, розуміє її прагнення до звільнення, мрії про щастя своїх дітей; уміє пояснити поведінку і вчинки героїні поеми «Наймичка»; за навідними питаннями вчителя дискутує про правомірність учинків героїнь, а також про вічну проблему жіночого щастя.	Розвиток пізнавальної діяльності. Формування уявлень про пригноблене становище простої людини в часи кріпацтва. Розвиток умінь порівнювати різні типи втілення теми жіночої долі у творчості поета. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток умінь дискутувати про правомірність учинків героїнь, а також про вічну проблему жіночого щастя. Розвиток особистості. Формування шанобливого ставлення до жінки в усіх її іпостасях (жінка-мати, жінка-кохана та ін.). Усвідомлення того, що жінка – уособлення краси на землі, що Свята Мати – джерело добра, яке змінює світ.
	«Садок вишневий коло хати...»,	Учень / учениця: уміє розповісти	Розвиток пізнавальної

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>«Доля», «Росли укупочці, зросли...» Особистісна лірика Т. Шевченка періоду арешту й заслання і після повернення з нього. Риси автобіографізму в образі ліричного героя. Ностальгія за ідилією родинного життя, висока філософія життя людини на землі. Самотність поета («І виріс я на чужині...», «Самому чудно. А де ж дітись?...», «Доля», «Росли укупочці, зросли...»). Підбиття підсумків чесно прожитого життя.</p> <p>ТЛ: ліричний герой (<i>поглиблено</i>), лірична медитація.</p>	<p>про обставини написання цих творів; за допомогою вчителя проникає уявою в настрої, у внутрішній світ героїв Шевченка, вчиться бачити красу особистості; називає зразки поетичної образності, визначає їхню роль у структурі творів.</p> <p>Вивчає напам'ять: вірш «Доля».</p>	<p>діяльності.</p> <p>Називання зразків поетичної образності та визначення їхньої ролі у структурі творів.</p> <p>Розвиток мовлення і культури спілкування.</p> <p>Розвиток уміння скласти розповідь про обставини написання цих творів.</p> <p>Розвиток особистості.</p> <p>Формування переконань, що контакт із друзями, однодумцями, зі світом є підтримкою особистості, що жити треба чесно, у добрі та взаємоповазі.</p>
	<p>Тарас Шевченко і Біблія. «Ісаія. Глава 35» Духовна присутність Біблії в усій творчості поета. Цикл «Давидові псалми». Ставлення Шевченка до Біблії (суперечка, захоплення, творче наслідування, переосмислення, віра і натхнення). Осмислення поетом Бога, України, власного життя крізь біблійні тексти. Переспіви і «подражанія» у творчій спадщині поета.</p> <p>ТЛ: псалом, гімн.</p>	<p>Учень / учениця: уміє обґрунтувати розуміння Шевченком ідеї Бога; має уявлення про її стильове й образне вираження у творчості поета; за допомогою вчителя уміє зіставити переспів Шевченка й оригінальні біблійні тексти псалмів, визначити домінанти поетового почуття.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності.</p> <p>Формування уявлень про стильове й образне вираження у творчості поета.</p> <p>Розвиток уміння зіставити переспів Шевченка й оригінальні біблійні тексти псалмів.</p> <p>Розвиток емоційно-вольової сфери</p> <p>Усвідомлення смуту пророка занепадом моральності, неправедними діяннями «сильних світу», пригнічення люду новими, внутрішніми «ворогами».</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
			<p>Розвиток особистості. Осмислення беззаконня життя «без Бога». Усвідомлення Бога як високого духовного оплоту особистості.</p>
	<p>Підсумковий урок: Світова велич українського поета Огляд вивченої поетичної спадщини Т. Шевченка і його міркувань із «Щоденника», прози, драматургії, малярського доробку. Визначні діячі світової культури про Шевченка. Його вплив на літератури інших народів. Шевченко та історичний поступ України. Вшанування пам'яті поета.</p>	<p>Учень / учениця: розуміє великий духовний імпульс, який подала діяльність Шевченка в боротьбі за політичну незалежність і культурне збагачення України; уміє схарактеризувати внесок Т. Шевченка у скарбницю української поезії, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ.</p>	<p>Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток уміння дати характеристику та розповісти про внесок Т. Шевченка у скарбницю української поезії, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ. Розвиток особистості. Усвідомлення краси українського художнього слова, представленого в поезії Шевченка; того, що Т. Шевченко – гордість України.</p>
5	<p>Пантелеймон КУЛІШ. «Чорна рада» П. Куліш — відомий письменник, перший український професійний літературний критик, перекладач («Біблія», твори В. Шекспіра, Дж. Байрона, Ф. Шиллера), автор підручників для школи, українського правопису («кулішівка»). Вплив на П. Куліша ідей європейського просвітництва: «Українець у Європі, європеєць в</p>	<p>Учень / учениця: знає основні віхи життєвого і творчого шляху письменника; за допомогою вчителя уміє розрізняти жанри: роман, історичний роман, роман-хроніка, біографічний роман; уміє розрізняти історичну і художню правду у творі; за навідними питаннями вчителя визначає основний конфлікт у творі; за допомогою вчителя уміє розкрити образи й символи,</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Формування розрізнення жанрів: роман, історичний роман, роман-хроніка, біографічний роман. Розвиток розрізнення історичної і художньої правди у творі. Вправляння в розкритті образів та символів. Розвиток уміння з опорою на план робити порівняльну</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	<p>Україні». Романтична основа світогляду. Ентузіазм і жертвність П. Куліша у громадській та культурницькій роботі на шляху духовного відродження і культурного збагачення нації. «Чорна рада» — перший україномовний історичний роман. Походження його назви. Історична основа й авторська уява, романтичність стилю. Динамічний інтригуючий сюжет. Непросте життя та романтичні пригоди головних героїв. Загальнолюдські риси ініціативності, працьовитості, лицарства, благородства, вірності почуттю та обов'язку. Оцінка роману Т. Шевченком.</p> <p>ТЛ: роман, роман-хроніка, історичний роман.</p>	<p>пояснити особливості оповіді, засобів розкриття образів, історичний колорит; з опорою на план робить порівняльну характеристику героїв; за навідними питаннями вчителя співвідносить образи твору з художніми образами інших історичних творів вітчизняних і зарубіжних письменників.</p>	<p>характеристику героїв. Формування умінь співвідносити образи твору з художніми образами інших творів вітчизняних і зарубіжних письменників. Розвиток мовлення і культури спілкування. Розвиток умінь розповідати основні віхи життєвого і творчого шляху письменника. Розвиток особистості. Усвідомлення значення ініціативності, наполегливості й працьовитості для досягнення поставленої мети. Формування рис справедливості, колегіальності, лицарства, щирості, вірності почуттю й обов'язку.</p>
2	<p>Марко ВОВЧОК. «Інститутка» Життя і творча діяльність Марка Вовчка. Марко Вовчок як перекладач (Ж. Верна, Г. К. Андерсена, А. Е. Брема). «Народні оповідання»; продовження теми народного життя в повісті «Інститутка». Анти-людяна суть кріпосництва та солдатчини. Образи персонажів — людей із народу та панночки. Авторська</p>	<p>Учень / учениця: за навідними питаннями вчителя уміє прокоментувати зміст твору, визначити його жанр, пояснити особливості сюжету; має уявлення про пригнічене становище простої людини в історичну добу кріпацтва, розуміє повсякчасне прагнення особи до вільного, щасливого життя.</p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності. Формування умінь визначати жанр твору та пояснювати особливості сюжету. Формування уявлення про пригнічене становище простої людини в історичну добу кріпацтва. Розвиток мовлення і культури</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	позиція у творі. ТЛ: реалізм.		<p><i>спілкування.</i> Розвиток уміння коментувати та розповідати зміст твору.</p> <p><i>Розвиток особистості.</i> Формування думки, що кожна людина, незалежно від свого суспільного стану, має право бути щасливою.</p>
2	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з творами письменників-земляків.	<i>Учень / учениця:</i> знає письменників, які народилися в рідному краї; читає зразки їхніх творів; за навідними питаннями вчителя висловлює власні міркування про них.	<p><i>Розвиток пізнавальної діяльності.</i> Розвиток уміння запам'ятовувати імена і твори письменників-земляків.</p> <p><i>Розвиток мовлення і культури спілкування.</i> Розвиток вміння розповідати цікаві епізоди з життя письменника.</p> <p>Розвиток уміння висловлювати власні судження про доробок письменників-земляків.</p> <p><i>Розвиток особистості.</i> Виховання шанобливого ставлення до талановитих земляків.</p>
1	УРОК-ПІДСУМОК Проведення бесіди або диспуту про твори, що вивчалися упродовж року й найбільше запам'яталися	<i>Учень / учениця:</i> уміє робити загальні висновки про письменників, їхні твори, особливості поетики тощо.	<p><i>Розвиток мовлення і культури спілкування.</i> Розвиток вміння називати імена письменників, твори яких вивчали упродовж року.</p>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно- розвиткової роботи
			<p>Розвиток уміння творчо розповідати про твори, які найбільше сподобалися.</p> <p><i>Розвиток особистості.</i></p> <p>Формування вміння толерантно й переконливо обґрунтовувати свою думку</p>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

8 клас

1. Бойцун І. Роль «посередника» в розкритті внутрішнього світу дітей у творах Євгена Гуцала / І. Бойцун // Дивослово. – 1998. – № 5.
2. Бондаренко А. Українська література. Розробка уроків за новою програмою. 8 клас / А. Бондаренко, Ю. Бондаренко. – К., 2003.
3. Гуцало Є. Твори / Є. Гуцало: У 5 т. – К., 1996 – 1997.
4. Дрозд В. Вибрані твори / В. Дрозд: У 2 т. – К., 1989.
5. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження. Антологія 1917 – 1933 / Ю. Лавріненко. – К., 2000.
6. Мовчан Р. «Естетичне людинознавство» ранньої прози Ірини Вільде / Р. Мовчан // Українська мова та література. – 2000. – № 17.
7. Сосюра В. Розстріляне безсмертя. Вірші та поеми / В. Сосюра. – К., 2000.
8. Соя Б. З книги минулого нашого народу (урок-конференція за твором Романа Іваничука «Яничари» («Мальви»)) / Б. Соя // Дивослово. – 2003. – № 11.
9. Українське слово. Хрестоматія / Упоряд. В. В. Яременка. – К., 2001.

9 клас

1. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв / За ред. О. Галича. – К., 2001.
2. Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997.
3. Пахаренко В. Нарис української поезики: до нових підходів у вивченні літератури / В. Пахаренко // Українська мова та література. – 1997. – № 29–32.
4. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів, 1996.
5. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства / А. Ткаченко. К., 1998.
6. Український живопис. Сто вибраних творів. Альбом. – К., 1989.

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ

1. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості / Упоряд. Н. Шумада. – К., 1998.
2. Лановик М. Українська народна словесність: посібник для студентів / М. Лановик, З. Лановик. – Львів, 2000.
3. Нудьга Г. Слово і пісня. Дослідження / Г. Нудьга. – К., 1985.
4. Руснак І. Український фольклор у школі / І. Руснак // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 1999. – № 2–3.

5. Сиваченко М. Сторінки української літератури і фольклористики / М. Сиваченко. – К., 1990.

ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус Б. «Повість минулих літ»: історія чи література? / Б. Білоус // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах. – 2004. – № 2.
2. Білоус П. Українська паломницька проза: історія жанру / П. Білоус. – К., 1998.
3. Давня українська література. Хрестоматія / Упорядкув., передм. та комент. М. Сулими. – К., 1996.
4. Європейське Відродження та українська література XIV–XVIII ст. Зб. наук. пр. – К., 1993.
5. Жулинський М. Григорій Сковорода / М. Жулинський // Слово і доля. – К., 2002.
6. Ісіченко Ю. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні. – К., 1990.
7. Історія української літератури: У 8 т. / Відп. ред. Л. Махновець. – К., 1967 – Т. 1.
8. Макаров А. Світло українського бароко / А. Макаров. – К., 1994.
9. Махновець Л. Григорій Сковорода. Біографія / Л. Махновець. – К., 1972.
10. Мишанич О. Григорій Сковорода: Нарис життя і творчості / О. Мишанович. – К., 1994.
11. Мишанич Я. «Історія русів»: історіографія, проблематика, поетика / О. Мишанович. – К., 1999.
12. Мовчан Р. «Перший інтелігент» у вирі національного відродження (Григорій Сковорода як текст 20-х років XX століття) / Р. Мовчан // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах. – 2004. – № 2.
13. Українська література: У портретах і довідках. Давня література – література XIX ст. – К., 2000.
14. Сулима В. Біблія і українська література: навчальний посібник / В. Сулима. – К., 1998.
15. Ушкалов Л. Світ українського бароко. Філологічні етюди / Л. Ушкалов. – Харків, 1994.
16. Шевчук В. Дорога в тисячу років / В. Шевчук. – К., 1990.
17. Шевчук В. Ідея простоти в елітарному світогляді Г. Сковороди / В. Шевчук // Україна. Наука і культура. – Вип. 26–27. – К., 1993.

НОВА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА. ВСТУП

1. Білецький О. Українська література серед інших літератур світу. Зібрання праць: У 5 т. / О. Білецький. – К., 1965. – Т. 2.
2. Бондар М. Діалог з історичним часом: формування нової української

- літератури / М. Бондар // Київська старовина. – 1998. – № 5.
3. Грабович Г. Функції жанру і стилю у становленні української літератури До історії української літератури / Г. Грабович. – К., 1997.
4. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов. – К., 1995.
5. Федченко П. Літературно-критична думка в Україні від її зародження до середини ХІХ ст. / П. Федченко // Історія української літературної критики та літературознавства: Хрестоматія: В 3 кн. – К., 1996. – Кн. 1.
6. Яценко М. Література перших десятиріч ХІХ ст. / М. Яценко // Історія української літератури ХІХ століття: В 3 кн. – К., 1995. – Кн. 1.

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

1. Білецький О. «Енеїда» І. П. Котляревського // Зібрання праць: У 5 т / О. Білецький. – К., 1965. – Т. 1.
2. Гром'як Р. «Енеїда» І. Котляревського і час (із спостережень над естетичною оцінкою поеми) / Р. Гром'як // Давнє і сучасне. – Тернопіль, 1997.
3. Єфремов С. Котляревський. Літературно-критичні статті / С. Єфремов. – К., 1993.
4. Жулинський М. Духовна епоха в історії України: До 200-ліття виходу в світ «Енеїди» / М. Жулинський // Київська старовина. – 1998. – № 5.
5. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. // Твори: У 2 т / М. Зеров. – К., 1990. – Т. 2.
6. Кирилюк Є. Іван Котляревський: Життя і творчість / Є. Кирилюк. – К., 1981.
7. Нахлік Є. Творчість Івана Котляревського: Замовчувані інтерпретації. Дискусійні проблеми. Спроба нового прочитання / Є. Нахлік. – Львів, 1994.
8. Сверстюк Є. Іван Котляревський сміється / Є. Сверстюк // Україна: Наука і культура. – К., 1991. – Вип. 25.
9. Шевчук В. «Енеїда» Івана Котляревського в системі літератури українського бароко / В. Шевчук // Дивослово. – 1998. – № 2, 3.
10. Яценко М. Іван Котляревський. Поетичні твори. Драматичні твори. Листи / М. Яценко. – К., 1982.

ГРИГОРІЙ КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО

1. Гончар О. Григорій Квітка-Основ'яненко (1778–1843) // Історія української літератури ХІХ століття: В 3 кн. – К., 1995. – Кн. 1.
2. Горболіс Л. З'ясування фольклорних джерел творів Г. Квітки-Основ'яненка // Дивослово. – 1994. – № 10–11.
3. Єфремов С. Квітка // Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995.
4. Жулинський М. Квітка-Основ'яненко // Слово і доля. – К., 2002.
5. Зеров М. Григорій Квітка-Основ'яненко // Зеров М. Твори: У 2 т. – К., 1990. – Т. 2.

6. Ільєнко І. Григорій Квітка-Основ'яненко: Повість. – К., 1973.
7. Куліш П. Григорій Квітка-Основ'яненко та його повісті / П. Куліш. – СПб, 1858.
8. Лімборський І. Сентименталізм / І. Лімборський // Історія української літератури ХІХ століття: В 3 кн. – К., 1995. – Кн. 1.
9. Полєк В. Твори Григорія Квітки-Основ'яненка за рубіжем / В. Полєк // Всесвіт. – 1978. – № 11.
10. Турчин М. Філософська повість на Україні: Про творчість Г. Квітки-Основ'яненка / М. Турчин // УМЛШ (Дивослово). – 1993. – № 11.

МИКОЛА ГОГОЛЬ

1. Барабаш Ю. Почва и судьба. Гоголь и украинская литература: у истоков / Ю. Барабаш. – М., 1995.
2. Грабович Г. Гоголь і міф України / Г. Грабович // Сучасність. – 1994. – № 9.
3. Єфремов С. Між двома душами. Літературно-критичні статті / С. Єфремов. – К., 1993.
4. Ковальчук О. Гоголь: буття і страх / О. Ковальчук. – Ніжин, 2002.
5. Коптілов В. Батьківщина поета – батьківщина його душі / В. Коптілов // Слово і час. – 1996. – № 3.
6. Луцький Ю. Між Гоголем і Шевченком / Ю Луцький. – К., 1998.
7. Михед П. Пізній Гоголь і бароко: українсько-російський контекст / П. Михед. – Ніжин, 2002.

ПОЕТИ-РОМАНТИКИ

1. Бондар М. Поезія // Історія української літератури ХІХ століття: У 3 кн / М. Бондар. – К., 1996. – Кн. 2.
2. Гончар О. Зачарований небом: Романтичний світ М. Петренка – поета ХІХ ст. / О. Гончар // Слово і час. – 1997. – № 11–12.
3. Гончар О. Українська література передшевшенківського періоду і фольклор / О. Гончар. – К., 1982.
4. Деркач Б. П. Гулак-Артемівський. Поезії / Б.П. Деркач. – К., 1989.
5. Деркач Б. Євген Гребінка / Б. Деркач. – К., 1974.
6. Нахлік Є. Українська романтична проза 2060-х років ХІХ ст / Є. Нахлік. – К., 1988.
7. Нудьга Г. Українська балада (З теорії та історії жанру) / Г. Нудьга. – К., 1970.
8. Петраш О. «Руська трійця»: М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький та їхні літературні послідовники / О. Петраш. – К., 1986.
9. Федченко П. Петро Гулак-Артемівський, Євген Гребінка. Поетичні твори. Повісті та оповідання / П. Федченко. – К., 1984.
10. Хропко П. Становлення нової української літератури / П. Хропко. – К., 1988.

11. Яценко М. Романтизм // Історія української літератури ХІХ ст.: У 3 кн. / М. Яценко. – К., 1995. – Кн. 1.
12. Яценко М. Українська романтична поезія 20—60-х років ХІХ ст. // Українські поети-романтики: Поетичні твори / М. Яценко. – К., 1987.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

1. Брайко О. Художні особливості поеми Тараса Шевченка «Сон» («У всякого своя доля») / О. Брайко // Українська мова та література. – 1996. – № 15.
2. Дзюба І. «Застукали сердешну волю»: Шевченків «Кавказ» на тлі непроминального минулого / І. Дзюба // Сучасність. – 1995. – № 3.
3. Дзюба І. У всякого своя доля: Літературно-критичний нарис / І. Дзюба. – К., 1989.
4. Доля: книга про Т. Шевченка в образах та фактах / Упоряд. В. Шевчука. – К., 1993.
5. Жулинський М. Тарас Шевченко. Слово і доля / М. Жулинський. – К., 2002.
6. Забужко О. Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу / О. Забужко. – К., 1997.
7. Івакін Ю. Поезія Шевченка періоду заслання / Ю. Івакін. – К., 1984.
8. Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація / Г. Клочек. – К., 1998.
9. Коцюбинська М. Етюди про поезику Шевченка / М. Коцюбинська. – К., 1990.
10. Мовчанюк В. Медитативна лірика Т. Г. Шевченка / В. Мовчанюк. – К., 1993.
11. Новиченко Л. Тарас Шевченко – поет, борець, людина / Л. Новиченко. – К., 1982.
12. Пахаренко В. Незбагнений апостол / В. Пахаренко. – Черкаси, 1999.
13. Роят А. Ідейно-художній зміст поеми Т. Шевченка «Великий льох». Розробка уроку / А. Роят // Українська мова та література. – 1998. – № 9.
14. Русова С. «Мати» в поезії Шевченка / С. Русова // Дивослово. – 1995. – № 9.
15. Сверстюк Є. Шевченко і час / Є. Сверстюк. – К., 1996.
16. Скоць А. Поема Тараса Шевченка «Наймичка» / А. Скоць // Дивослово. – 1994. – № 3.
17. Смілянська В. Поема «Марія» Т. Шевченка / В. Смілянська // Сучасність. – 1997. – № 3.
18. Смілянська В. «Святим огненным словом»: Тарас Шевченко: Поетика / В. Смілянська. – К., 1990.
19. Смілянська В. Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка / В. Смілянська, Н. Чамата. – К., 2000.
20. Спогади про Тараса Шевченка / Упорядкув. В. Бородіна і М. Павлюка. – К., 1982.

21. Т. Г. Шевченко: Біографія / Відп. ред. Є. Кирилюк. – К., 1984.
22. Федченко П. Тарас Григорович Шевченко / П. Федченко. – К., 1989.
23. Франко І. Шевченкова «Марія». Збір. творів: У 50 т / І. Франко. – К., 1983. – Т. 39.
24. Шевченківський словник: У 2 т. – К., 1978.

МАРКО ВОВЧОК

1. Бондар М. Особливості втілення художнього конфлікту в оповіданнях Марка Вовчка // Марко Вовчок. Статті і дослідження / М. Бондар. – К., 1985.
2. Брандіс Є. Марко Вовчок. Повість / Є. Брандіс. – 1975.
3. Гончар О. Марко Вовчок // Історія української літератури ХІХ століття: У 3 кн / О. Гончар. – К., 1996. – Кн. 2.
4. Єфремов С. Марко Вовчок: Школа Марка Вовчка. Історія українського письменства / С. Єфремов. – К., 1995.
5. Ключек Г. Анатомія добра і зла: Повість Марка Вовчка «Інститутка» / Г. Ключек // Українська мова та література. – 1998. – № 19.

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ

1. Бандура О. Вивчення роману П. Куліша «Чорна рада» / О. Бандура // УМЛШ (Дивослово). – 1992. – № 11–12.
2. Гнідан О. Світогляд Пантелеймона Куліша / О. Гнідан, Н. Осмак // УМЛШ (Дивослово). – 1991. – № 10.
3. Гончар О. Роман «Чорна рада» П. Куліша в школі / О. Гончар // Слово і час. – 1992. – № 9.
4. Дзюба Т. Хутірська концепція П. Куліша / Т. Дзюба // Слово і час. – 1998. – № 4–5.
5. Жулинський М. Пантелеймон Куліш: Літературний портрет // Куліш Пантелеймон. Чорна рада / М. Жулинський. – К., 2000.
6. Зеров М. Пантелеймон Куліш: «Чорна рада» // М. Зеров: У 2 т. – К., 1990. – Т. 2.
7. Маланюк Є. В Кулішеву річницю / Є. Маланюк // Дивослово. – 1994. – № 8.
8. Нахлік Є. «Любов»... благословляю...» Про особисту лірику П. Куліша / Є. Нахлік // Дзвін. – 1995. – № 10.
9. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш // Історія української літератури ХІХ століття: У 3 кн / Є. Нахлік. – К., 1996. – Кн. 2.
10. Погребенник В. Пантелеймон Куліш // Українська мова і література. – 1998. – № 21–24.
11. Слоньовська О. «Гетьмани, гетьмани, якби-то ви встали...»: Аналіз роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада» / О. Слоньовська // Дивослово. – 1994. – № 12.
12. Слюсар А. Тестові завдання до теми «Пантелеймон Куліш» / А. Слюсар, І. Турло // Дивослово. – 1994. – № 12.

13. Степанишин Б. Українська національна ідея Панька Куліша / Б. Степанишин // Дивослово. – 1997. – № 12.
14. Тетеріна О. Значення перекладацької діяльності П. Куліша / О. Тетеріна // Українська мова та література. – 1997. – № 12.

З ЛІТЕРАТУРИ ХХ ст.

1. Багрянний І. Під знаком Скорпіона: З творчої спадщини письменника: Поезія, проза, публіцистика / І. Багрянний. – К., 1994.
2. Дзюба І. Громадянська снага і політична прозорливість / І. Дзюба // Дивослово, 1996. – № 10.
3. Історія української літератури ХХ ст.: У 2 кн. – К., 1994. – Кн. 2. – Ч. 1.
4. Клочек Г. Романи Івана Багряного «Тигролови» і «Сад Гетсиманський» / Г. Клочек: навчальний посібник. – Кіровоград, 1998.
5. Костюк Г. Іван Багрянний: Сторінки спогадів / Г. Костюк // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 10.
6. Мойсієнко А. Традиції модерну і модерн традицій / А. Мойсієнко. – К., 2001.
7. Череватенко Л. «Ходи тільки по лінії найбільшого опору і ти пізнаєш світ» / Л. Череватенко // Дніпро. – 1990. – № 12.
8. Шугай О. Іван Багрянний, або через терни Гетсиманського саду / О. Шугай. – К., 1996.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ЧИТАННЯ (на вибір)

8 клас

1. Народні думи: «Дума про козака Голоту», «Самарські брати», «Хмельницький та Барабаш», «Втеча трьох братів з города Азова», «Самійло Кішка»
2. Т. Шевченко. «Кобзар»
3. Наталена Королева. «Легенди старокиївські»
4. Ірина Вільде. «Повнолітні діти»
5. Л. Старицька-Черняхівська. «Діамантовий перстень»
6. І. Сенченко. «Діамантовий берег», «Руді вовки», «Чорна брама»
7. Остап Вишня. «Мисливські усмішки»
8. А. Дімаров. «На коні й під конем»
9. О. Гончар. «Берег любові», «Бригантина»
10. І. Чендей. «Сестри»
11. В. Дрозд. «Кінь Шептало на молочарні»
12. П. Загребельний. «Роксолана»
13. М. Руденко. «Ковчег всесвіту»
14. О. Бердник. «Лабіринти мінотавра»
15. В. Малик. «Черлені щити»
16. В. Чемерис. «Ольвія»
17. Ю. Мушкетик. «Селена», «Літній птах на зимовому березі», «Динозавр»

9 клас

1. Г. Сковорода. Поезії, байки, філософські трактати
2. М. Старицький. «Остання ніч»
3. М. Слабошпицький. «З голосу нашої Клію», «Марія Башкирцева»
4. Н. Королюк. «Маленькі історії про українських композиторів XVIII—XX ст.»
5. Г. Квітка-Основ'яненко. «Пархімове снідання», «Маруся», «Сватання на Гончарівці», «Салдацький патрет»
6. М. Костомаров. «Сава Чалий», «Чернігівка»
7. Марко Вовчок. «Невільничка», «Три доли», «Маша», «Отець Андрій», «Інститутка», «Чортова пригода»
8. О. Іваненко. «Марія»
9. П.Куліш. Оповідання, поеми, «Автобіографія»
10. Т. Шевченко. «Автобіографічний нарис», «Назар Стодоля», «Єретик», «Щоденник», «Художник»
11. О. Кониський. «Тарас Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя»
12. С. Воробкевич. «Турецькі бранці», «Вісім чи дев'ять? Сміховинки про Безглуздів»
13. М. Грушевський. «Предок»
14. Ю. Щербак. «Хроніка міста Ярополя»
15. С. Скляренко. «Святослав», «Володимир»
16. Ю. Косач. «Володарка Понтиди»

17. І. Сенченко. «Діоген»
18. Р. Іванченко. «Гнів Перуна»
19. Р. Іваничук. «Манускрипт з вулиці Руської», «Вода з каменю», «Четвертий вимір»
20. І. Липа. «Світильник неугасимий. Тринадцять притч»
21. Ю. Мушкетик. «Смерть Сократа», «Жовтий цвіт кульбаби», «Суд над Сенекою»
22. В. Малик. «Чорний вершник», «Горить свіча»
23. Огнений змії. Антологія української фантастики ХІХ ст.
24. Дерево пам'яті. Книга українського історичного оповідання
25. В. Герасим'юк. Поезії 26. Молоде вино. Антологія поезії